

**ARJEPLOGS
KOMMUN**

ÁRJEPLUOVE KOMMUVNNA

Riktlinjer vid dödsfall och omhändertagande av avliden inom kommunal hälso- och sjukvård

Dokumenttyp Riktlinjer	Dokumentnamn Riktlinjer vid dödsfall och omhändertagande av avliden	Fastställd/upprättad Kommunstyrelsen 2022-04-06§ 62.	Beslutsinstans Kommunstyrelsen	Giltighetstid Tills vidare
Dokumentansvarig MAS	Version 1.2	Senast reviderad	Dokumentinformation Dnr Ks 2022/38, 730.	Detta dokument gäller för kommunal hälso- och sjukvård

Innehåll

Dödsfall och omhändertagande av avliden	1
Allmänt om dödsfall	1
Att fastställa att döden har inträffat	1
Läkare kan fastställa att döden har inträffat utan personligen undersökt patienten	1
Fastställande av dödsfall av sjuksköterska	1
Klinisk undersökning för att fastställa att döden inträtt	2
Specifikt om dödsfall	2
Naturligt dödsfall	2
Förväntat dödsfall	2
Misstanke om onaturligt dödsfall	2
Oväntade dödsfall	3
Oväntade dödsfall på särskilt boende	3
Oväntade dödsfall inom hemsjukvården	3
Oväntade dödsfall i andra fall, exempelvis inom hemtjänst	3
Underrätta anhöriga	4
Dokumentation	4
Identitetsmärkning	4
Bårhusmeddelande/ namnkort	5
Om den avlidne har explosivt inopererat implantat	5
Dödsbevis och dödsorsaksintyg	5
Omhändertagande av den avlidne	5
Checklista vid omhändertagande	5
Avsked	6
Bisättning	6
Personliga tillhörigheter	6
Styrande föreskrifter och lagrum	7

Dödsfall och omhändertagande av avliden

I hälso- och sjukvården ingår att ta hand om avlidna (HSL 2017:30). Dessa uppgifter ska fullgöras med respekt och värdighet för den avlidne. Närstående ska visas hänsyn och omtanke.

Det finns en uppdelning mellan kommunens och Regionens ansvar. Kommunen ansvarar för att ta hand om personer som avlider inom kommunal hälso- och sjukvård. Regionen ansvarar för omhändertagande av avlidna i övriga fall, bårhusverksamhet och läkarinsatser i samband med dödsfall.

Allmänt om dödsfall

Det är alltid en läkare som konstaterar dödsfallet/ dödförklarar en person.

Att fastställa att döden har inträffat

Fastställande av döden innebär att konstatera dödsfallet eller dödförklara en person. Det ska göras av en legitimerad läkare och uppgiften får inte delegeras eller på annat sätt överlåtas. Läkaren ska fastställa att döden har inträtt så snart det är praktiskt möjligt.

Läkare kan fastställa att döden har inträffat utan personligen undersökt patienten

Läkare får i vissa fall fastställa att döden har inträffat utan att personligen gjort den kliniska undersökningen av patienten under följande förutsättningar;

- Dödsfallet är förväntat på grund av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd med förmodad begränsad överlevnad eller
- Om den avlidne uppvisar uppenbara dödstecken i form av förändringar som inte är förenliga med fortsatt liv.

Förutsättningen för att läkaren inte ska behöva göra undersökningen är att:

- En legitimerad sjuksköterska har gjort denna undersökning och meddelat läkaren resultatet och
- Att läkaren har tillgång till relevanta och tidsmässigt aktuella uppgifter om den dödes tidigare medicinska tillstånd.

Fastställande av dödsfall av sjuksköterska

En legitimerad sjuksköterska kan fastställa att döden har inträtt under förutsättning att samtliga nedanstående punkter är uppfyllda;

- Behandlande läkare har uppdragit åt sjuksköterska, att vid förväntat dödsfall förvissa sig om att döden inträtt
- Sjuksköterskan anser sig villig och kompetent att fastställa att döden har inträtt

- Identitetskontroll och persondata måste vara absolut säkerställda
- Sjuksköterskan fastställer att döden inträtt genom att utföra den kliniska undersökningen av den avlidne
- Sjuksköterskan ansvarar för att dödsfallsblankett och övriga journalhandlingar angående den döde, senast nästkommande vardag överlämnas till den läkare som ska utfärda dödsbevis och intyg om dödsorsak.

Klinisk undersökning för att fastställa att döden inträtt

1. Ingen palpabel puls
2. Inga hjärtljud – lyssna med stetoskop
3. Ingen spontanandning – kan använda en spegel
4. Ljustela, oftast vidgade pupiller – använd en ficklampa

Den som utför dödsundersökningen ansvarar för att den avlidne omhändertas på ett värdigt sätt med respekt för olika önskemål och trosinriktningar.

Om det finns några oklarheter i samband med dödsfallet ska jourläkare kontaktas.

Specifikt om dödsfall

Ett dödsfall kan vara naturligt, förväntat eller oväntat/ misstanke om onaturligt dödsfall.

Naturligt dödsfall

Död som uppkommit i samband med åldrande eller sjukdom räknas som ett naturligt dödsfall.

Förväntat dödsfall

Innebär att dödsfallet är väntat på grund av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd. Anhöriga ska vara väl insatta och informerade om det förväntade dödsfallet. Kontakt med läkare ska ha skett under de senaste dagarna före dödsfallet. Vårdpersonal ska vara väl införstådda i vilka åtgärder som ska vidtas i samband med dödsfallet.

Misstanke om onaturligt dödsfall

Vid misstanke om onaturligt dödsfall ska alltid polis kontaktas. Exempel på dödsfall som räknas som onaturlig död är olycksfall eller självmord eller om någon anträffas död och tidigare sjukdomsbild inte kan förklara dödsfallet

Det är alltid läkare som kontaktar polismyndighet vid onaturliga dödsfall.

Se ytterligare information i bilaga 1 – Anvisning för omhändertagande av avlidna i Region Norrbotten

Oväntade dödsfall

Oväntade dödsfall som sker inom kommunal hälso- och sjukvård kan hanteras på lite olika sätt

Oväntade dödsfall på särskilt boende

Vid oväntade dödsfall på särskilt boende under jourtid när det inte finns någonting i omständigheterna som tyder på annat än naturligt dödsfall, kan konstaterandet av dödsfallet av läkare vänta till morgonen därpå. Då kan ordinarie distriktsläkare på Hälsocentralen handlägga detta.

Det är tjänstgörande sjuksköterska som kontaktar jourläkare och tillsammans beslutar om fortsatt hantering. Om det finns oklarheter runt dödsfallet eller om närstående önskar träffa läkare omgående beslutar jourläkare hur och när det ska ske.

Läkare ansvarar för att närstående kontaktas vid oväntade dödsfall. I de fall när tjänstgörande sjuksköterska bedömer att läkaren inte behöver kontaktas och närstående vill bli kontaktade även under jourtid är det sjuksköterskan som ansvarar för att kontakta närstående.

Oväntade dödsfall inom hemsjukvården

Tjänstgörande sjuksköterska kontaktas och denne gör en bedömning av om det är sannolikt att dödsfallet har en naturlig orsak. Sjuksköterska kontaktar läkare för vidare instruktioner samt överenskommelse om vem som kontaktar närstående.

En bedömning görs i varje enskilt fall om det är lämpligt att läkaren åker ut till platsen för att konstatera dödsfallet eller om den avlidne ska transporteras till Hälsocentralen.

Det är läkaren som ansvarar för att kontakta polis om det är befogat.

Oväntade dödsfall i andra fall, exempelvis inom hemtjänst

Om någon person med enbart hemtjänstinsatser påträffas avliden eller misstänkt avliden kontaktas 112.

Inget omhändertagande av avliden sker i hemmet. I samråd med Hälsocentralen kan enhetschef meddela närstående om dödsfallet men medicinska frågor hänvisas alltid till Hälsocentralen.

Underrätta anhöriga

Om de närstående inte är närvarande vid själva dödsögonblicket ska de underrättas så snart som möjligt.

Sjuksköterska och läkare bör sinsemellan komma överens om vem som ska underrätta anhöriga vid dödsfall. Om det blir en sjuksköterska som tar första kontakten behöver anhöriga få veta när och hur de kan få prata med läkaren om de önskar göra detta.

Det är bra att ha samtalat med anhöriga före ett förväntat dödsfall om när och hur de vill bli informerade om sin närståendes död.

Läkare ansvarar för att närstående kontaktas vid oväntade dödsfall, men i de fall när sjuksköterskan bedömer att läkare inte behöver kontaktas och närstående önskar bli kontaktade nattetid ska sjuksköterskan kontakta närstående

Bedöms dödsfallet vara ett polisiärt ärende ansvarar polismyndigheten för att meddela närstående.

Dokumentation

Läkare ansvarar för den dokumentation som ska ske i patientjournal för Region Norrbotten. Tjänstgörande sjuksköterska inom Arjeplogs kommun ansvarar för att dokumentera i patientjournalen i kommunens verksamhetssystem.

Av dokumentationen ska framgå;

- Tidpunkt för dödsfallet
- Uppgift om vilken läkare som konstaterat dödsfallet
- En kort beskrivning av händelseförloppet
- Om anhöriga blivit kontaktade

Om sjuksköterska utfört den kliniska undersökningen som ligger till grund för läkarens konstaterande av dödsfall ska även dokumentera resultatet av denna i patientens journal.

Om man inte vet exakt tid för dödsfallet dokumenteras tiden när den avlidne påträffades död.

Identitetsmärkning

För att förhindra förväxling av personer ska den avlidne märkas med ett identitetsband som fästs runt hand- eller fotled med uppgifter om:

- Namn
- Personnummer
- Datum och klockslag för dödsfallet
- Signatur av sjuksköterska som utfört identitetsmärkningen

Är den avlidnes identitet osäker eller okänd görs polisanmälan och då ansvarar polisen för att identiteten säkras.

Bårhusmeddelande/ namnkort

Före transport till bårhus ska namnkort fyllas i. Namnkortet måste överensstämma med ID-märkningen. Om den avlidne ska obduceras ska detta framgå av namnkortet.

Se ytterligare info i bilaga 1 om vad ett namnkort ska innehålla.

Om den avlidne har explosivt inopererat implantat

Om den avlidne har ett implantat, exempelvis pacemaker eller inopererad hjärtstarter ska den avlägsnas innan kistläggning. Det ska framgå på namnkortet om den avlidne har något av detta.

Se ytterligare info i bilaga 1 om borttagande.

Dödsbevis och dödsorsaksintyg

Dödsbevis är ett intyg som upprättas av den läkare som fastställt dödsfallet. Denne läkare ansvarar även för att skriva ett dödsorsaksintyg.

Omhändertagande av den avlidne

Att ta hand om avlidna är en hälso- och sjukvårdsuppgift. Inom kommunal hälso- och sjukvård är det tjänstgörande sjuksköterska som är ansvarig för att detta sker.

Inom de första timmarna sedan någon avlidit börjar likstelheten att inträffa. Det är därför viktigt att inte vänta för länge med omhändertagandet. Grunden i omhändertagandet är att det ska ske med respekt och värdighet för den avlidne. De efterlevande ska visas hänsyn och omtanke. Den avlidne görs iordning i bostaden. Närstående bör så långt som möjligt ges tillfälle att vara delaktiga i omhändertagandet. Uppmärksamma speciella kulturella, etniska, andliga/religiösa behov och önskemål.

Checklista vid omhändertagande

- Kontakta sjuksköterska om det inte redan är gjort.
- Tillämpa basala hygienrutiner
- Stäng av eventuella infusioner och syrgas
- Ta bort varmt täcke och vädra i rummet
- Arbeta två tillsammans
- Ta bort kuddar och hjälpmedel

- Fäll sängen i planläge
- Slut den dödes ögonlock
- Tvätta de delar av kroppen som behöver tvättas
- Fråga närstående om de har speciella önskemål om den dödes klädsel

Avsked

De närstående kan ta farväl av den avlidne i rummet/lägenheten innan denne förs bort.

Ge de närstående den tid de behöver med den avlidne innan denne förs bort. Den avlidne bör dock transporteras till bårhus inom ett dygn

De närstående väljer själv vilken begravningsbyrå som de vill anlita. Om de vill använda sig av Arjeplogs begravningsbyrå kan vi lämna ut deras kontaktuppgifter.

Den personal som vårdat den avlidne bör om möjligt finnas till hands för att informera och ge närstående stöd.

Efter att närstående tagit farväl följ instruktioner från begravningsbyrå om eventuell halskrage och tussar på ögon innan den avlidne förs bort.

Bisättning

Innebär att de närstående kan se den avlidne en sista gång. Detta sker oftast i kapellet och då kan även prästen närvara.

Personliga tillhörigheter

Ta tillvara på den avlidnes tillhörigheter, helst tillsammans med närstående. Samla ihop tillhörigheter på lämpligt sätt. Använd inte en soppåse.

Glöm inte bort eventuella värdesaker.

Överblivna individuellt förskrivna läkemedel omhändertas av sjuksköterska och återlämnas till Apoteket. Receptfria läkemedel kan omhändertas av dödsboet eller närstående.

Vid misstanke om brott har polisen ansvar för den avlidnes tillhörigheter.

Finns det djur som ingen annan kan omhänderta kontaktas Länsstyrelsens djurskyddshandläggare under kontorstid och polis övrig tid.

Påträffas vapen och/eller ammunition kontaktas polis.

Styrande föreskrifter och lagrum

Hälso- och sjukvårdslagen HSL 2017:30

[Hälso- och sjukvårdslag \(2017:30\) Svensk författningssamling 2017:2017:30 t.o.m. SFS 2021:648 - Riksdagen](#)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall HSLF –FS 2015:15

[HSLF-FS 2015:15 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder i hälso- och sjukvården vid dödsfall](#)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död SOSFS 2005:10

[Senaste version av SOSFS 2005:10 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död - Socialstyrelsen](#)

Vårdhandboken; omhändertagande av avliden

[Omhändertagande av den döde - Vårdhandboken \(vardhandboken.se\)](#)

Vårdhandboken dödsfall

[Dödsfall - Vårdhandboken \(vardhandboken.se\)](#)

Cirkulär SKR Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna

[Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna Sida 1 \(6\) CIRKULÄR | SKR](#)